

Venster 7

Hanneke Ouwerkerk i.s.m. Hendrik Mosterd

Het is een plek waar je als predikant regelmatig komt, stel ik mij zo voor, de begraafplaats. Achter de kerk, aan de rand van de stad, van het dorp. Maar er zomaar wat rondwalen, dat doe je misschien niet zo snel. Behalve als het niet anders kan. Omdat je geliefde er begraven ligt. Of je vriend. Of je kind. Dan wordt het ineens een plek waar je op een vreemde manier thuis raakt, die vertrouwd voor je wordt. Waar je op een verwarrende manier veilig voelt, min of meer.

Jack en Della treffen elkaar op de begraafplaats. Jack, de hoofdpersoon uit het gelijknamige boek van Marilynne Robinson, een rondzwervende alcoholist met een goed hart, beschouwt zichzelf als de Prins der Duisternis. Hij wordt gekweld door schaamte, door zijn leugens, en een soms onbedwingbare neiging tot destructie. Hij voelt zich naakt en gedoemd.

Della, lerares Engels op een middelbare school, dochter van een gerenommeerde predikant, is vasthoudend, sterk en houdt van Jack. In het Amerika van die tijd, gestempeld door rassenscheiding, was er geen plek waar zij elkaar ontmoeten konden. Alleen het duister van de nacht, het duister van de begraafplaats, biedt hen een tijd en een plaats voor gesprek.

Jack komt er regelmatig. Niet thuis in de tijd, niet thuis in het leven. Maar op het kerkhof, op de grens van dood en leven, is er een ruimte waar hij verblijven kan. Samen met talloze andere zwervers, die op en achter de grafstenen een rustplaats zoeken voor de nacht. Daar ontmoet Jack Della. Laat op de avond, het hek is al gesloten. Is Della op zoek gegaan naar Jack, en daarom hier aanbeland? In ieder geval is het maanden na een zeer pijnlijk voorval, waardoor ze van elkaar verwijderd raken en elkaar lange tijd niet spreken. Tot dit moment. Op blote voeten, de schoenen in de hand om ze enigszins te sparen voor het natte gras.

In een moeizaam, ongemakkelijk en tegelijk hoopvol gesprek, bewegen ze zich naar elkaar toe. Het fragment dat ik met je wil delen is een deel uit een gesprek. Dat maakt het in het begin niet gemakkelijk om te volgen. Maar als je volhoudt, dan zul je hoop ik merken waarom ik juist dit fragment met je deel.

Della zei:

“Er is iets gebeurd waardoor jij besloten hebt dat je niet meer wilde leven. En zo kwam je hier terecht. Maar je moet blijven leven, alleen al voor je vader.’ Haar stem kreeg dat irritante zelfverzekerde toontje van mensen die menen een wezenlijke houvast te hebben gevonden. Ze worden onbereikbaar voor doses gezond verstand, voor afleiding zelfs. (Della) ‘Je voelt dat je geen deel meer uitmaakt van de wereld. Misschien lijk je meer op de meeste mensen dan je denkt.’

(Jack) ‘Ik kan mijzelf er niet van overtuigen dat ik ben als de meeste mensen. En iemand anders al helemaal niet. Als je iets van dit alles mooi vindt, dan vind ik dat best. Maar dat

wil niet zeggen dat je gelijk hebt. Op de een of andere manier heb ik je misleid. Ik weet vrijwel zeker dat ik je verteld heb dat ik lieg. Ik loog als een lispelend kind. Dus wat je ook denkt dat ik je verteld heb, het is waarschijnlijk niet waar, als ik het al gezegd heb.'

Ze knikte. 'Dat is interessant.'

(Jack): 'Nee, dat is het niet. Het is meestal stomvervelend.'

Stilte.

Toen zei ze: 'Ik denk dat de meeste mensen zich bewust zijn van het verschil tussen hun echte leven en de levens die ze leiden in de wereld. Maar ze negeren hun ziel, of houden die verborgen, zodat ze het overzicht kunnen bewaren, hun normale leven kunnen leiden. Dat doe jij niet. Op je geheel eigen manier ben je best wel... zuiver.'

Hij zuchtte. 'Nee, nee, nee. Jouw poetische impulsen verstikken je gezonde verstand. Ik kan dat niet laten gebeuren, juffrouw Miles. Binnen een paar minuten heb ik een manier bedacht om je te desillusioneren en dan zijn we allebei ongelukkig.'

Ze knikte. 'Zo verdedig jij jezelf. Of hou je jezelf op afstand. Maar goed, we zijn allebei ongelukkig met de huidige situatie, dus ik heb niet veel vertrouwen in mijn illusies. Als het dat al zijn.' Ze vervolgde: 'Ik probeer je alleen maar duidelijk te maken dat er redenen zijn waarom je, zeg maar, je lichaam en geest bijeen moet houden.'

Zo voeren deze twee een gesprek op de begraafplaats, en probeert Della uit alle macht Jack te bewaren voor een scheiding van lichaam en geest. Je moet je lichaam en geest bijeenhouden zegt ze. Eerder zei ze al, je leeft alsof je al gestorven bent.

Een gesprek over leven en dood, lopend langs de graven, door het natte gras, wegduikend als de nachtwaker langs komt, en her en der een verdwaalde zwerver die op een grote grafsteen in slaap gevallen is.

En dan neemt het gesprek een wending, die wonderbaarlijk is, en een wonderbaarlijke uitwerking heeft.

Della vervolgde:

" 'Ik probeer je alleen maar duidelijk te maken dat er redenen zijn waarom je, zeg maar, je lichaam en geest bijeen moet houden.'

(Jack) 'Om deze saaie wereld mooier, nee, zaliger te maken. Je hebt geen idee van de mensenmassa's die dat volkomen koud laat.'

'Nou, er is altijd nog Jezus,' zei ze. Hij schrok.

Hij zei: 'Een heerschappij dat ik met alle macht probeer te vermijden.' Hij dacht: Lieve Jezus, als ze me nu maar niet wil bekeren.

(Della) 'Sorry. Ik weet hoe dat klonk. Ik bedoelde eigenlijk alleen maar dat er zo iemand moet zijn, wie dan ook, een levend wezen, en dat het leven van die persoon alles behelst wat mensen niet menen of niet kunnen zeggen, of wensen of betreuren. Dat is de werkelijkheid. Het lijkt dus onvermijdelijk dat zo iemand, een of andere geest, de wereld op die manier kent. Denk ik. Waarom zou zoveel werkelijkheid, althans het grootste deel daarvan, niet iets voorstellen? Zo denk ik erover.' (...) 'Ik denk dat er wel een Jezus móet zijn, om bepaalde dingen "mooi" te noemen die niemand anders ooit zou zien. Die

kostbare dingen verdienen aandacht, ongeacht wat er verder gebeurt. Ik hoop dat dit niet te hardvochtig klinkt.'

Wie kon daar bezwaar tegen maken? Ze was serieus. Hoe kon hij hier een einde aan maken zonder haar te beledigen op een manier waar hij spijt van zou krijgen? 'Absoluut niet hardvochtig.', zei hij. Het was nog erger. Als iets waar hij geen woorden voor had.

Stilte. De zwarte nachthemel begon licht te verbleken, zodat de zwarte contouren van bomen en het zwarte water zich ertegen begonnen af te tekenen. Ochtendvogels roerden zich. De figuur naast hem leek nu gesluierd: verscholen noch helemaal zichtbaar. Hij kon zichzelf er niet toe zetten haar recht aan te kijken en zij keek hem ook niet aan. Ze stonden allebei doodstil alsof het goedaardige duister niet van hen wilde wijken. Wat voor zinnigs viel er te zeggen voordat de lichtvloed over hen heen zou glijden, nu hun wereld verging? Amen, dacht hij. Hij was niet te schande gemaakt en zij was niet beledigd. Vrome hoop die min of meer in vervulling was gegaan."

(Jack, Marilynne Robinson, p. 71 t/m 74)

Zo gebeurt verkondiging, in een gesprek tussen iemand die het leven heeft opgegeven, en een ander die zegt: Ik denk dat er wel een Jezus móet zijn. Omdat het niet zo kan zijn dat een deel van de werkelijkheid er niet toe doet. Daarom móet er wel een Jezus zijn. Om gekend te worden in je wensen en je schande, je leugens en je treurnis. Om de aandacht voor het ongeziene.

Je kunt ze misschien zo voor je halen, die gesprekken met een kind, een broeder of zuster, waarin iets hiervan gebeurt. Een afgepeld mens in de nacht, die zich nergens thuis voelt. 'Mijn ziel is bedroefd ten dode toe.' En jij die Jezus noemt. De ander schrikt. Je snapt dat ook wel. Maar in het noemen van die naam, gebeurt er iets, wat je niet kunt vangen, waar je zelf ook voor schrikt misschien. Er zijn momenten, waarin het noemen van de naam van Jezus, iets opent waardoor Hij zelf komt. Alsof zijn naam een aankondiging is van zijn aanwezigheid. Een lichtvloed die de duisternis doet verbleken.

De hectiek die het gemeentewerk met zich meebrengt, doet mij soms hevig verlangen naar concentratie, naar focus. Het zijn de momenten waarin de vraag zich aan mij opdringt: wat is mijn roeping? Wat is mijn grondtaak?

Wat hier gebeurt, in de nacht, op het kerkhof, ik denk dat het iets weerspiegelt van het hart van onze roeping. Jezus ter sprake brengen. Of klinkt dat veel te clean, te voorzichtig? Jezus noemen, Jezus roepen! Vanuit het geloof, vanuit de hoop, dat Hij er wel móet zijn. Misschien kan het je helpen, als je overvoerd wordt door mail en strubbelingen en afgeleid wordt door wat urgent lijkt, maar het eigenlijk niet is. Misschien kan het je helpen om te doen wat je te doen staat. Jezus noemen.

Met Luther bidden wij mee:

Heer, ik weet niemand,
noch in de hemel, noch op de aarde,

tot wie ik kan gaan om troost en als toevlucht
dan tot U, door Christus.

Heer, ik heb geen toevlucht
tot U en uw genade
dan door uw zoon Jezus Christus:
als ik die hoop niet heb
ben ik verloren.

Amen.

(Maarten Luther)